

SALUT, BENESTAR I FAMÍLIES

1. Hi ha qüestions que afecten més directament al conjunt de la ciutadania, moltes vegades especialment al jovent i a la gent gran. Tenim uns reptes de present i de futur, principalment entre altres, el canvi demogràfic, l'enfortiment de les relacions socials i intergeneracionals, l'aprofundiment en les situacions de soledat, les discriminacions, les desigualtats. Tot això comporta l'estat del benestar.

Les crisis econòmiques tenen un gran impacte en les condicions de vida de la ciutadania, i això repercuteix en el debat de la situació laboral i precària de la joventut, les reivindicacions per unes pensions dignes, o la necessitat de recuperar els drets perduts com a conseqüència d'unes polítiques que no sempre han estat correctes i adients.

2. Hi ha una sèrie de qüestions prioritàries en relació a la temàtica d'aquesta sectorial, que cal enumerar, desenvolupar, per a assolir unes propostes concretes sobre cada una d'aquestes qüestions.

1. SALUT

La salut és un dret d'especial interès per part del legislador, no només des d'una perspectiva internacional sinó també nacional. Una definició general del concepte de "salut" proporcionada per l'Organització Mundial de la Salut (OMS) és "un estat de complet benestar físic, mental i social, i no només l'absència de malaltia. Cal dir que pel que fa a aquesta definició, la doctrina ha afirmat que es tracta d'un concepte ampli i

indeterminat, per la qual cosa ha de ser restringit i identificat assegurant certs beneficis que ajudin a la persona a mantenir la provisió de mitjans apropiats. No hi pot haver un dret a estar sa, sinó a ser capaç de disposar de mitjans i recursos disponibles que siguin de qualitat i accessibles per garantir el màxim nivell de salut possible.

La CE de 1978 reconeix en l'article 43 un tractament legal protector pel dret a la protecció de la salut, però no reconeix el dret a la salut en si mateix. Seria un dret irrealitzable, mentre que els factors que alteren la salut s'escapen en gran mesura del control humà. És l'obligació de posar mitjans per part de l'Estat. Això proporciona mesures de protecció relacionades amb l'accés als mitjans i recursos per mantenir o intentar restablir la salut.

La salut ha estat reconeguda com a dret humà pel dret internacional, vinculat a Espanya per l'article 10.2 EC. Té un marcat caràcter social, que ha arribat a passar com a part del reconeixement del principi de l'estat social que caracteritza la Constitució i també es compromet a una transformació de la societat per part de les autoritats públiques, amb la fi de la igualtat i l'extensió del benestar. En el cas del dret a la protecció de la salut, hi ha una necessitat bàsica de protegir-lo perquè es puguin exercir els drets de llibertat i altres drets reconeguts en la Constitució.

Hi ha una connexió entre la dignitat de la persona i el lliure desenvolupament de la personalitat i el dret a la protecció de la salut, almenys pel que fa al seu contingut mínim. El dret a la salut és una condició necessària per a l'exercici de la llibertat. La dignitat de la persona implica obligacions de tercers que si es necessiten persones sense cura de la salut podrien considerar-la com un tractament indigne. Una assegurança de salut

és necessària per poder exercitar els drets de llibertat reconeguts expressament en la Constitució, i d'altra banda el principi d'igualtat, que servirà per estendre la titularitat del dret o qualsevol dels seus elements.

La qüestió de la protecció de la salut ha trobat en la Constitució un ampli tractament de manera que els diferents preceptes al llarg de la regla constitucional explícitament o implícitament es refereixen a ella. Aquestes mencions subratllen l'interès del Poder Constituent per governar aquesta qüestió sobre l'articulació de la norma suprema, i d'altra banda reflecteix una forta prominència per part de l'Estat sobre aquest tema, en què l'enfocament no és només en el de la salut pública tradicional, sinó també en la cura de la salut de cada individu.

L'article 43 CE proporciona en el seu primer paràgraf el reconeixement de la protecció de la salut, que estableix: "el dret a la protecció de la salut" és reconegut, i en el seu segon paràgraf, l'obligació dels organismes públics per a l'organització i protecció de la salut pública, a més de fer referència a la llei per establir els deures i drets de tots en aquest sentit, s'estableix que "està a l'ordre dels organismes públics per a l'organització i protecció de la salut pública mitjançant mesures preventives i els serveis necessaris. La llei establirà els drets i deures de tots en aquest sentit."

Així, al llarg de l'articulació hi ha diferents preceptes que es refereixen a la matèria sanitària, ja sigui indirectament o directament. Un exemple d'això és l'article 15 EC, relatiu al dret a la vida i a la integritat física, l'article 39.2 EC que preveu la protecció integral dels infants i les mares que inclouen l'assistència sanitària, l'article 49 referent a que els disminuïts psíquics i físics i sensorials s'hauran de beneficiar de l'atenció mèdica

especialitzada. L'article 50 EC també esmenta aquest fet, ja que preveu que les persones grans s'hagin de cuidar adequadament a través dels serveis socials corresponents. La salut també es reflecteix en altres disposicions, com el "dret al medi ambient", la protecció integral dels infants i les mares, entre d'altres.

El Tribunal Suprem fa referència a la visió que aquests principis rectors de la política social i econòmica no són regles sense cap valor o contingut, i haurien d'informar els òrgans judicials de les seves decisions, a més d'establir propostes vinculants. Ja hi ha hagut un desenvolupament normatiu, establint els drets dels ciutadans sobre l'atenció sanitària i, per tant, una obligació per part dels poders públics de tenir cura de la salut i, així fer complir el dret. Els mandats d'acció derivats dels articles continguts en el Capítol III, identifiquen les tasques a complir per l'Estat. Es diu que es desprèn de l'article 53.3 EC que el destinatari d'aquests principis rectors és el legislador, que haurà de convertir aquests principis en normes de la llei, i els òrgans de l'administració i els judicials són beneficiaris mediats.

Encara que hi ha certa llibertat del legislador per donar forma al contingut dels drets socials en general, i en particular la legislació sanitària, no és il·limitada, ja que haurà de ser exercida tenint en compte el model d'estat social i el seu lligam proper amb altres drets fonamentals, com el dret a la vida i la integritat física i, en definitiva, amb la dignitat humana.

En aquest sentit, el dret internacional estableix una obligació mínima sobre els Estats per assegurar la satisfacció d'almenys els nivells essencials de drets socials. Els Estats tenen l'obligació de garantir, com a mínim, la satisfacció dels nivells essencials, com ara l'atenció primària bàsica, l'accés a les instal·lacions sanitàries, els béns i els serveis sense cap discriminació,

donar assistència sanitària bàsica per a tot ésser humà. Per tant, considerem que el dret a la protecció de la salut ha de ser garantit, almenys en el seu contingut mínim, per l'Estat.

La salut és el bé jurídic Constitucional, que dóna vida al dret reconegut per l'article 43.1 EC, consistent en accions dirigides a aconseguir-ho. Per tant, estem davant d'un dret a poder tenir els mitjans i l'atenció necessaris, no ser un dret de resultat, sinó de propòsit. Segons l'article 43, la salut s'entén com un bé legal. Les expressions de salut no es refereixen a objectes diferents, sinó a un, que es pot protegir de dues maneres.

El contingut del dret a la protecció de la salut té una dimensió individual i una dimensió col·lectiva (també anomenada sanitat pública), que per tant ha de ser protegida per l'Estat des d'un punt de vista benèfic. Pel que fa a la primera dimensió, es cobreixen totes les accions destinades a protegir la salut, traduint el dret a l'assistència sanitària i a certes cures mèdiques. Pel que fa a la dimensió col·lectiva, cobriria totes les actuacions, mesures preventives i serveis necessaris, destinades també a protegir la salut, però independentment de la situació concreta de cada persona.

Encara que la tendència actual, a la majoria de països occidentals, és la de compartir les despeses de l'anomenada sanitat pública, a fi de poder fer viable el seu manteniment, dedicar els ingressos econòmics a fer investigació, i també que els usuaris valorin les despeses que comporten l'atenció als pacients i usuaris.

El TC ha especificat que el dret a la protecció de la salut cau dins del dret a la integritat personal, però no tots els casos de risc o dany a la salut seran una violació d'aquest dret com en qualsevol cas hauria de ser seriós i cert per a la mateixa. Això estableix un "dret a no perjudicar la salut".

El dret a la protecció de la salut en l'article 43 EC és una figura complexa en la qual conflueixen diverses posicions subjectives. Un és el dret a garantir que la salut de la persona no està amenaçada o danyada per terceres persones, ja siguin públiques o privades, una posició subjectiva en relació amb l'activitat duta a terme pels organismes públics per preservar l'entorn sanitari general i, finalment, el dret a la salut com a dret de tots els ciutadans als beneficis de salut per part de l'estat, que troba la seva màxima expressió en "assistència sanitària organitzada i proporcionada per les autoritats públiques".

2. BENESTAR

El caràcter beneficiari és una de les característiques dels drets socials. Hi ha un dret de tots els ciutadans i ciutadanes a exigir al públic el mínim de beneficis per a la salut exigits per la dignitat humana i que permeti el desenvolupament econòmic de cada estat. Així doncs, els organismes públics haurien de prendre les mesures necessàries per protegir, mantenir i restablir la salut de l'individu amb l'obligació de complir amb el mandat constitucional de la llei els responsables de la configuració dels continguts, sense la CE havent establert la forma d'organització. Tenint en compte que un dels elements definitoris de l'estat social és la intervenció de les autoritats públiques per garantir el correcte dret dels ciutadans i assegurar així la perseguida igualtat i llibertat expressada en l'article 9.2 EC

Tos els països, i més els desenvolupats, tenen dificultats per a poder mantenir un estat de benestar que havien assolit els últims anys. Cal habilitar els mecanismes necessaris per a què les prestacions socials siguin sostenibles en el temps.

No es tracta d'un problema de manca de normes. Totes les lleis, declaracions programàtiques i resolucions de la major part dels països fan un recull de drets fonamentals, però no en tots els països es fa el suficient per tal de garantir el seu compliment.

Es tracta de l'educació, l'habitatge, les pensions, la sanitat, el recolzament a la família, les persones dependents. I la finalitat és obtenir un envelliment actiu, saludable i socialment productiu.

En l'actualitat, tenim al nostre abast un ampli sistema de recursos de tot tipus: recursos humans, alta tecnologia, energia, maquinària robòtica, transports, comunicacions. El problema està en què amb els sistemes actuals de producció i distribució, s'està produint un malbaratament dels recursos disponibles. I en canvi, hi ha recursos suficients, però s'han de usar millor.

És el moment d'iniciar una reestructuració a fons dels models productius i de distribució, per tal d'aprofitar de la manera més racional els recursos disponibles i cercar noves estructures de producció de bens i serveis, per aixecar el nivell de vida de la població actual i la població de les futures generacions.

En els propers anys, el sistema productiu, i per tant, les relacions laborals i el repartiment del producte entre els rendiments del treball, del capital i de les noves tecnologies, canviaran amb una celeritat desconeguda. Desapareixeran més del 30 % dels treballs i professions que ara existeixen i ni hauran molts treballs nous.

La ciutadania vol mantenir el seu nivell de vida, i lluita per la millora en la qualitat de les percepcions actuals, i per a la consecució de noves fites que augmentin els mitjans que té i que vetllin pels seus drets.

Però sembla que actualment el present nivell de prestacions està amenaçat, sobre tot el de les pensions, actuals i futures. La piràmide de població ha variat, la població ha envellit, i es preveu que encara ho faci més en els propers anys.

Les solucions s'han de fer a llarg termini. El consum de bens i serveis en base a l'endeutament no pot ser més que una solució a curt termini. No es pot repartir allò que no es té, i si el repartiment no és equitatiu, pot provocar greus problemes en la societat.

En el moment actual, en la situació en què ens trobem de canvis tecnològics i socioeconòmics, que cada cop són més ràpids, es necessari un replantejament general de tot el sistema productiu i de la redistribució de la riquesa.

Es poden estudiar els serveis que ara reben els ciutadans, alguns més necessaris que altres, i potser s'han de canviar alguns per altres o modificar-ne la prioritat.

La ciutadania ha de tenir garantida una cartera de serveis mínims, que donin cobertura a les seves necessitats concretes, però per a tota la població en general. S'han d'incloure els temes de sanitat, educació, seguretat, pensions, habitatge, alimentació, transport, energia bàsica, etc. Algunes d'aquestes necessitats ja han estat assolides, encara que no del tot satisfactòriament.

Hi ha grups de ciutadans que reclamen algun tipus de protecció específica, d'acord amb les seves situacions físiques, i que necessiten ajudes i prestacions de forma selectiva.

En aquest grup cal englobar les necessitats de la gent gran, els diferents sistemes de pensions i pensionistes, i les prestacions per desocupació o incapacitat.

Algunes d'aquestes prestacions han d'anar a càrrec de les Administracions (estatal, provincial o local); altres per part de particulars, en forma de fundacions o associacions subvencionades, o contractades per les Administracions, o de forma mixta.

Cal modificar el sistema productiu, basant-se en tres formes: La inversió en capital humà, la formació de l'ocupació, i polítiques fiscals adients. I per això es disposa de la millora de la tecnologia, de la robòtica, en l'augment de la producció, en el canvis geogràfics en la producció, i en la creació de nous productes i noves necessitats.

3. FAMILIES

Educar en valors és una tasca important, que s'omple de responsabilitat i implica aprendre contínuament a superar les dificultats, resoldre problemes i conflictes. Són les famílies que primer han de despertar i liderar el funcionament d'una societat millor. I aquesta societat serà la que atrau i protegeix els més febles (de forma terminalment, malalta, no nascuts, víctimes de discriminació i violència, persones sense recursos, etc.). S'ha de garantir la llibertat i la igualtat en drets i obligacions de manera efectiva (sense imposar criteris ideològics, sense privilegiar les

minories castigant la majoria); el que es troba en la família és l'espina dorsal d'una societat cohesiva i la solució a tants problemes socials i demogràfics que romanen sense abordar avui en dia segons la realitat; que no està sotmesa a l'estat, sinó que està suportat i representat per aquest.

Les famílies han de ser aquelles que sense por i amb determinació proposen alternatives constructives a imposicions restrictives. Els que apunten al camí a seguir en la implantació d'un sistema homogeni i de qualitat d'atenció pal·liativa, destinat a eliminar el patiment innecessari de les persones (que no sigui eliminar les persones que els pateixen), fins i tot debat -i molt menys una llei- sobre l'eutanàsia.

Aquells que apunten al camp que encara s'ha d'explorar perquè el nostre sistema educatiu compleixi amb els estàndards de qualitat als quals encara no arriba i que totes les llibertats inherents al dret de l'educació (d'escoles, mestres i famílies) estiguin protegides i garantides de manera eficaç, fins i tot de plantejar un debat sobre la implementació d'una ètica estatal o un sistema exclusiu i exclouent. També la llibertat dels pares per escollir escola pels seus fills.

Les famílies han d'indicar el que encara s'ha de fer en el respecte i la protecció de la vida humana i el reconeixement social i institucional de la maternitat, així que moltes mesures concretes que s'abordaran en suport i veritable "empoderament". El 75% de les dones espanyoles volen tenir dos o més fills, mentre que la taxa de fecunditat és de 1,31 nens per dona.

Com un valor fonamental per a la convivència, és necessària la tolerància i l'establiment de relacions positives amb els altres en un món divers i global. A més, és clau aprendre a resoldre els conflictes d'una manera respectuosa, tant a la família com a l'escola, perquè els nostres fills

siguin capaços d'aplicar-lo en la societat. Afavorir els hàbits mentals i vius en un entorn de tolerància a tots els col·lectius socials i al medi ambient. Han d'aprendre a cuidar i respectar el medi ambient.

Viure en aquest nou entorn digital amb una relació positiva cap a la tecnologia i la societat. Fer-ne un bon ús per ampliar horitzons i ser conscients dels riscos (addicció, sobreexposició a les xarxes socials, ciberassetjament).

És necessari aconseguir un canvi de paradigma, valorant l'envelliment socialment actiu, saludable i productiu. És un problema l'envelliment de la població.

S'ha de disposar de normatives legals i promoure les polítiques actives, amb formació continuada per a tota la ciutadania, que faciliti poder viure plenament, malgrat l'envelliment que arribarà sempre.

I per això desenvolupar polítiques socials, econòmiques i fiscals que cobreixin tot el cicle de vida, endegant polítiques actives, i reforçant les polítiques dirigides a la prevenció de la salut, que influeixin en un bon envelliment saludable. Per exemple, s'ha observat que moltes persones de qualsevol edat tendeixen a la obesitat, que és signe de **malnutrició**, un dels majors desafiaments de salut pública d'aquest segle. El nombre de persones afectades augmenta a un ritme alarmant.

L'excés de pes obstaculitza la qualitat de vida i augmenta el risc de contraure una sèrie de malalties, com càncer, diabetis i malalties cardiovasculars. La gestió de la població d'edat avançada és una eina important per millorar la funció física sènior.

Relacionat amb l'estatus de la gent gran està la desigualtat i el treball de les persones cuidadores, tan si són de la família com si no ho són. La feina en el treball de cures engloba activitats com la cura d'infants, gent gran i persones malaltes i amb discapacitat. Aquesta feina no es valora com la resta de treballs.

Les dones de famílies de rendes baixes, sobre tot en comunitats rurals, dediquen al dia cinc vegades més que els homes en les mateixes condicions. El col·lectiu de les treballadores de la llar és el més explotat del món, i a més en la majoria dels casos no té excés a les prestacions de la seguretat social.

L'economia ha de ser més humana al servei de totes les persones i no només d'una elit rica. S'ha de millorar aquesta situació: repartir equitativament el treball de cures, igualar els drets laborals de les treballadores i incloure en les polítiques socials una renda mínima garantida.

Quan a les llistes d'espera de persones amb dret a serveis o prestacions, s'incrementa el nombre de persones pendents de valoració de grau de dependència. Són exagerats els terminis de tramitació d'expedients. Hi ha persones en llista d'espera que moren abans de rebre els serveis que han demanat. S'ha de tenir en compte que moltes persones sol·licitants tenen més de 80 anys.

És urgent una inversió econòmica per cobrir la demanda existent. Donem importància a la família com a institució, però la baixa natalitat, (de les més pronunciades del món) i les llargues llistes d'espera a les residències fan pensar que moltes famílies no es veuen capaces d'assumir les

responsabilitats d'atenció dels fills i dels pares grans i fer compatibles aquestes responsabilitats amb les que s'imposen en el mercat de treball.

Si les dones en edat fèrtil no tenen fills, serà menys probable que estiguin disponibles per fer-se càrrec dels seus pares més endavant. I qui es farà càrrec d'elles quan siguin grans i qui cotitzarà per les pensions futures?

El debat sostingut sobre la crisi de l'estat del benestar és un reflex d'una transmutació de valors i de les condicions de vida. El govern va fer retalls en la despesa pública, suprimir llocs de treball en el sector públic, augmentar les taxes a les guarderies, serveis sanitaris i socials, i disminuir els nivells aconseguits de les prestacions socials, en general. Això va contribuir a augmentar l'atur.

4. CONCLUSIONS

S'ha de garantir, com a mínim, la satisfacció dels nivells essencials, com ara l'atenció primària bàsica, l'accés a les instal·lacions sanitàries, els béns i els serveis sense cap discriminació, assistència sanitària bàsica per a tot ésser humà. Per tant, considerem que el dret a la protecció de la salut ha de ser garantit, almenys en el seu contingut mínim, per l'Estat.

La salut de la persona no està amenaçada o danyada per terceres persones, ja siguin públiques o privades, una posició subjectiva en relació amb l'activitat duta a terme pels organismes públics per preservar l'entorn sanitari general i, el dret a la salut com a dret de tots els ciutadans als beneficis de salut per part de l'estat, ha de trobar la seva màxima expressió en "assistència sanitària organitzada i proporcionada per les autoritats públiques".

El model de benestar no contribueix a incentivar suficientment ni la natalitat, ni la participació en el mercat de treball. S'han de finançar solidàriament els serveis personals que la població necessita per a poder combinar el treball amb la responsabilitat de la cura dels fills o dels pares grans.

Seria convenient fer un catàleg de prestacions bàsiques de serveis socials, per garantir la provisió, i la qualitat de les prestacions a tota la població.

Afavorir una aliança entre generacions, cercant mecanismes de resposta a les demandes socials i econòmiques de la ciutadania.

Avançar en la cultura de la cura i del treball de cures, reconeixent que aquest treball mereix condicions laborals dignes.

Prevenir els maltractaments, la discriminació per raó d'edat i les expressions de rebuig per les diferències.

Possibilitat de rehabilitació i d'adaptar els habitatges de la gent gran i d'eliminar barreres en el medi ambient, apropant els serveis personals, comercials, culturals i de lleure que es necessiten.

Promoure les ajudes tècniques que es poden instal·lar en els habitatges, adaptant-les a les necessitats dels usuaris, com ascensors, agafadors en els banys, caminadors.. Posar les tecnologies al servei de les persones, millorant les condicions de mobilitat en l'espai públic

Incentivar la construcció, compra o lloguer, d'habitatges en els barris on la gent gran se sent socialment arrelada, que tinguin serveis bàsics de la

vida diària, i serveis complementaris, fomentant la lliure elecció i l'autonomia.